

Od navedenih 16 preostalih kandidatov za sedmerico modrih starogrških mož se mi zdi eden posebno zanimiv, in to iz astronomskega področja. Večkrat mu rečejo prehitro ali prezgodaj dozoreli genij, ki je moral zbežati, da si je rešil življenje. V glavnih potezah zapišemo njegovo življenje in delo. Spis je prirejen za splošno izobrazbo.

Anaksagora(s)

(Klazomena, severno od Mileta, jonska Mala Azija, ok. 500 pr. n. št. – Lampsak, Helespont, 428 pr. n. št.)

Bil je med zadnjimi predstavniki jonske šole v Miletu, ki se je začela s Talesom v 6. stoletju pr. n. št. in je izumila *filozofijo narave*. Filozofi te šole so vse na svetu, od nebesnih in vremenskih do družbenih in bioloških stvari in pojavov pojasnjevali kot posledico spreminjanja lastnosti temeljne snovi (elementa), ki je hkrati tudi prvobitna sestavina sveta. Vendar o njegovih učiteljih in povezavah s predhodniki jonske šole ni nič kaj znanega. Leta 462 pr. n. št. je zapustil Milet in se naselil v Atenah. Tu je ustanovil svojo filozofsko šolo, spodbudil in razširil razvoj filozofije. Bil je Periklejev učitelj, prijatelj in svetovalec.¹

Napisal je spis *O naravi*. V redko ohranjenih odlomkih je razpravljal, da v naravi ni niti nastajanja niti izginevanja, ampak da so spremembe v obliki spajanja in razdruževanja danih snovnih elementov. Kot zadnje elemente stvari si je zamislil določene, kakovostno nespremenljive in neuničljive, vendar neskončno deljive snovne delce. Najčistejša in najfinejša snov pa je zanj človeški um. Deluje znotraj narave.

Anaksagora(s) - filozof narave, matematik, fizik, biolog, a predvsem astronom.

¹ Periklej (Atene, ok. 495-Atene, 429 pr. n. št.); politik, vojskovodja, priljubljeni državnik, ki je v demokratičnem duhu dolga leta, v "Zlati dobi", vodil Atene, imenovan tudi "prvi meščan Aten".

Veliko astronomskih stvari je pojasnjeval kot prvi. Tako, da so Sonce, Luna, planeti in zvezde v vesolju združena snov, da so to vesoljska telesa. Zvezde so z Zemlje vrženi kamni, ki zaradi vrtenja neba žarijo oziroma svetijo. Sonce ni bog Helij, ki vsak dan od vzhoda do zahoda z ognjenim vozom potuje čez nebo, ampak je to le velikanski žareč kamen, precej večji od Peloponeza. Tudi za Luno je menil, da je tako velika kot Peloponez, vendar manjša od Sonca, in da sveti, kakor planeti, z odbito Sončevo svetlobo (kar pa ni bilo nič novega, saj so to domnevali že babilonski astronomi in na jonski filozofski šoli so to dobro vedeli). Po njegovem mnenju je Zemlja plošča, ki jo v ravnovesju drži zrak. Pravilno je objasn timer, da zaradi Zemljine sence nastane Lunin mrk in da Lunina senca povzroči Sončev mrk. Prav tako je pravilno razložil tudi nastanek Luninih men.

Vendar pa so ga zato, ker je trdil, da Sonce ni božanstvo in še zaradi drugih sramotilnih in nespoštljivih izjav o nebesnih telesih, obtožili brezboštva in ga izgnali iz Aten. Sam Periklej je moral neposredno posredovati, da mu je rešil življenje. Rešil se je z begom v Lampsak (leta 434 pr. n. št.) in tako umrl v izgnanstvu.

Za ribe je ugotovil, da dihajo s škrgami. Da ima zrak maso in da zavzema prostornino, pa je dokazal z vodnim zvoncem. Vanj je voda lahko prodrla le takrat, ko je hkrati izpod njega izšel zrak, ki ga je voda izpodrinila.

Ker je mladino grdo in kvarno poučeval, da nebesna telesa niso božanstva, ampak snovni predmeti, so ga za nekaj časa tudi zaprli. V zaporu si je krajšal čas s kvadraturo kroga.

Prezgodaj dozoreli genij je zaradi svojih "divjih" idej in izjav za tedanji čas in kraj moral zbežati, da si je ohranil življenje. Sicer bi ga, kot sem prebral v zgodovini astronomije, nestrpneži ubili sredi ulice, če bi ga srečali. Tako pa je nekaj let še živel. Na koncu je ostal slavni atenski filozof, ki je daleč prerasel svoj čas.

Vsekakor je pozitivna osebnost v zgodovini astronomije. Vendar, če ne bi imel prijatelja Perikleja, je vprašanje, kaj bi se z njim zgodilo.

Literatura

Članki o Anaksagori in slika na spletu.